

УДК 908: 930

**ДЕНДРОПАРКИ
«СОФІЙВКА» ТА «ОЛЕКСАНДРІЯ»:
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ
АСПЕКТ****ARBORETUMS
«SOFIYIVKA» AND «ALEXANDRIA»:
HISTORICAL AND CULTURAL ASPECT****Булгакова Н. В.,**

викладач кафедри готельно-ресторанного
і туристичного бізнесу, Київський
національний університет культури і
мистецтв (Україна, Київ),
e-mail: mrs.bulgakova@ukr.net,
ORCID 0000-0001-8910-0574

Bulgakova N.,

lecturer of the hotel–restaurant and tourism
business department, Kyiv National University of
Culture and Arts (Ukraine, Kiev),
e-mail: mrs.bulgakova@ukr.net,
ORCID 0000-0001-8910-0574

У статті висвітлюється історико-культурологічний аспект розвитку дендропарків Придніпровського туристичного регіону України – «Софіївка» та «Олександрія». Методологія дослідження полягає в застосуванні комплексного розгляду садово-паркової культури в системній взаємодії історичного і культурологічного підходів, адже садово-паркове мистецтво є унікальним феноменом культури.

Дендропарки «Софіївка» та «Олександрія» можна розглядати як частину комплексу Придніпровського туристичного регіону України, який є відкритою системою та знаходиться у постійному розвитку. Цей розвиток повинен базуватися як на ринкових, так і на державних механізмах врегулювання. Попри всі проблеми, які можна розв'язати лише у поєднанні зусиль ринку, держави і громадянського суспільства, парки «Софіївка» та «Олександрія» залишаються унікальними і специфічними туристичними ресурсами, які спроможні викликати живий інтерес у потенційних мандрівників з будь-якого куточка нашої планети.

Ключові слова: садово-паркова культура, садово-парковий комплекс, туризм, дендропарк, «Софіївка», «Олександрія».

The article covers the historical and cultural aspect of the development of arboretums of the Dnieper tourist region of Ukraine - "Sofiyivka" and "Alexandria". The research methodology is to apply a comprehensive consideration of landscape culture in the systemic interaction of historical and cultural approaches, because landscape art is a unique cultural phenomenon.

The dendroparks "Sofiyivka" and "Olexandria" can be considered as a part of the complex of the Prydniprovsky tourist region of Ukraine, which is an open system and is in constant development. This development should be based on both market and state regu-

lation mechanisms. Despite all the problems that can only be solved by combining efforts of market, state, and civil society, "Sofiyivka" and "Olexandria" parks remain unique and specific tourist resources that are capable of generating a vibrant interest in potential travelers from any part of our planet.

Keywords: garden and park culture, garden and park complex, tourism, dendropark, "Sofiyivka", "Olexandria".

Постановка проблеми. Садово-паркова культура виступає як певний ресурс, як товар для світового та локального ринку. Особливе місце у її просуванні належить туризму. Сьогодні туризм є динамічним сектором світової економіки. Як соціально-економічний феномен, він суттєво впливає на сучасне суспільство [19]. Залучаючи гроші з інших країн або регіонів, туризм стимулює розвиток як світової, так і локальної економіки. Секрет бізнес-успіху полягає у виявленні правильного цільового ринку та наданні відповідних місцевих туристичних продуктів та послуг, які задовольняли б клієнтів.

У зв'язку з посиленням самостійності регіонів підвищується роль теоретичних і практичних розробок, науково-методичних рекомендацій щодо складання конкретних територіальних програм на основі нових технологій культурної діяльності. В даний час об'єкти садово-паркового мистецтва видаються досить привабливими для організації сервісної діяльності в сфері освіти, культури, туристично-екскурсійних послуг.

Садово-паркова система, на відміну від живопису або архітектури, - це живий, функціонуючий об'єкт, який не може бути повністю музеєфікованим. Вона становить собою процес організації та гармонізації простору за допомогою культивування рослин. Садово-паркова культура відображає один із різновидів людського досвіду і виконує поряд з утилітарною і естетично-впорядкованою, релаксаційно-оздоровчу та розважально-пізнавальну функції.

Світлоглядна динаміка функцій садово-паркової культури передбачає, крім традиційного руху амплітуди «від корисності до насолоди», також збереження здоров'я людини. У сучасній садово-парковій культурі діє принцип розширюваного різноманіття функцій. Особливого значення останнім часом набувають інформаційна і розважальна функції. Вони пов'язані як з різноманіттям «повідомлень» зеленої архітектури, так і з включенням в стратегію розваг.

Садово-парковий комплекс є особливим часопоглинаючим об'єктом «зеленої архітектури», який ілюструє зв'язок філософських категорій: простору, часу, розвитку і відображення. Садово-паркова культура переносить людину всередину цієї атрибутики, змушує спостерігати її візуально, «на власні очі».

Садово-паркова культура, з одного боку, розуміється як явище конкретно історичне, що відбиває суть і дух епохи в монументальних формах. З іншого, вона постає як явище суто творче, безпосередньо пов'язане з перевагами конкретної особистості, особливо, якщо справа стосується мініатюрних форм і приватного садовбудівництва. До істотних філософських аспектів садово-паркової культури (крім визнання різноманітності, принципів упорядкування та гармонізації простору на основі симетрії і асиметрії, реалізації ідеї регулярності та іррегулярності) може бути також віднесено утворення особливого ареалу соціокультурного простору із зверненням до штучного світу при домінуванні природного.

Потреба знаходитися серед природи, сприймати цей особливий світ і відроджувати у своїй душі всі кращі духовні сили супроводжувала людство протягом усього історичного розвитку, - це одна із сутнісних потреб індивіда.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідеї, які свідчать про усвідомлення значущості садово-паркової гармонізації буття, присутні вже в античності. Вони можуть бути пов'язані з іменами Гіппократа, який розмірковував про структурне співвіднесення між навколишнім середовищем, характером людини і хворобою, що представлені в діалогах Платона, присвячених описам занять в Академії, розташованій в парку. Особливої уваги заслуговує опис саду філософів - Ліцею Аристотеля, який увійшов в історію під назвою перипатетичної школи (школи, в якій прогулювалися), а також саду Епікура. Історико-філософські роботи, наприклад, есе Ф. Бекона, присвячені аналізу призначення садів.

Теоретичні та практичні питання пам'ятки садово-паркового мистецтва у галузі культури розглядаються дослідниками різних гуманітарних напрямків: культурології, мистецтва, історії, краєзнавства, географії, туризмознавства. У кожному регіоні виявлено, описано, досліджено історію, встановлено первісний вигляд та архітектурно-планувальні особливості значної кількості пам'яток, серед яких чимало історичних садів.

Проблемами виявлення, систематизації і дослідження старовинних пам'яток архітектури та ландшафтного дизайну займаються Н. Алешугіна [1], Д. Брилінський [2], В. Гетьман [4], І. Косенко [6], В. Кучерявий [8], Р. Підставка [11], С. Попович [12], І. Родічкін [13], Л. Томілович [16] та ін.

Метою статті є аналіз розвитку дендропарків «Софіївка» та «Олександрія» в історико-культурологічному аспекті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливу групу ландшафтів утворюють парки, що є пам'ятками садово-паркового мистецтва, дендропарки. Сповнений гармонії природи і мистецького замислу, Національний

дендропарк «Софіївка» знаходиться в м. Умань Черкаської області. Його вважають одним з кращих світових зразків ландшафтних парків. Ця перлина садово-паркового мистецтва названа на честь Софії Потоцької, дружини Станіслава Щенсного Потоцького – найзаможнішого магната України тих часів.

Парк заснований у 1796 р. та подарований Софії Потоцькій у 1802 р. Зразком слугував парк «Аркадія» в Неборівському будинку княгині Радзивілл [17]. Автором топографічного й архітектурного проекту, а також керівником будівництва парку став військовий інженер Л. Метцель. Головна композиційна вісь парку проходить по руслу Кам'янки, де споруджені штучні басейни та ставки, а також шлюзи, каскади та підземна річка. Парк прикрашають Левкадська та Тарпейська скелі; гроти Венери, Горішок, Страх і сумніви; павільйон Флори та Рожевий павільйон; альтанки; скульптурні зображення.

Завдяки компонованню різних видів дерев, їх гармонійній взаємодії зі скелями, водоймами, спорудами створено види й перспективи різних планів, такі, як Головна алея, Англійський парк, Єлисейські поля тощо. Із Криму, з Італії, з теплих країн – з далеких земель – привозили сюди разом із зарослою землею небачені рослини. Дзеркальні озера, водоспади, чисті струмки несли свою вологу, живлячи коріння нескінченних квітників. У цьому казковому саду Софія Потоцька могла відчувати себе прекрасною богинею Стародавньої Еллади.

Граф Є. Комаровський згадував, що всі російські аристократи, які бували в тих місцях, прагнули завітати до «Софіївки»: «Господня сама нам показувала цей чарівний сад; він розташований в яру, а тому алеї зроблені в три яруси; багатство вод дивовижне; при самому в'їзді, на великому ставку, б'є фонтан не нижче Самсона, що у Петергофі; кілька каскадів падають з високих скель, а найдивовижнішим є підземний канал. На досить великій відстані саду він зовсім непомітний, бо на поверхні ростуть дерева і зроблені доріжки, тільки видно в деяких місцях душники для доставляння світла й повітря до підземного каналу, яким пересуваються у великому човні.

У кінці каналу влаштований резервуар, який за допомогою насосів наповнюється водою, і човен піднімається до поверхні води, що знаходиться у великому ставку; тоді відчиняються ворота, і човен входить в той ставок. У цьому саду знаходиться безліч рідкісних рослин, які зростають тільки в найспекотнішому кліматі» [5]. І сьогодні «Софіївка» нараховує понад 3323 таксонів місцевих і екзотичних дерев і кущів, а серед них болотяний кипарис, сосна Веймутова, тюльпанове дерево, платан, гінкго та багато інших.

Після польського повстання у 1832 р. частина володінь Потоцьких разом із «Софіївкою» були конфісковані. Того ж року

російський імператор Микола I подарував «Софіївку» своїй дружині Олександрі Федорівні (принцесі Шарлотті Прусській). З 1836 по 1859 р. «Софіївка» перебувала у віданні Управління військових поселень, а з 1859 р. її передано до Головного училища садівництва Росії та названо Уманським садом Головного училища садівництва. У 1929 р. парк оголошено державним заповідником, а у 1955 р. його передано до системи Академії Наук України в підпорядкування Центральному республіканському ботанічному саду АН України, де він перебував до 1991 р. Відтак, «Софіївка» отримує статус самостійної науково-дослідної установи НАН України. У 2004 р. парку надано статус національної установи і він отримав назву Національний дендрологічний парк «Софіївка».

Основними напрямками діяльності дендропарку є вивчення природної та культурної флори півдня лісостепу України; збереження в природних умовах рідкісних і зникаючих видів рослин і насаджень; розробка питань ландшафтного паркобудування на базі дендропарку; дослідження в галузі ботаніки; охорона природи тощо [10].

Сьогодні «Софіївка» є, як пам'яткою садово-паркової архітектури, так і відомим культурним центром, Меккою українського туризму, де гостей зустрічають давньогрецькі боги та герої «Іліади» та «Одисеї», чудові краєвиди та вікові дерева. Дендропарк відкритий для туристів протягом всього року, але екскурсійний сезон триває з квітня по листопад. Екскурсії проводяться українською, російською, англійською, польською, французькою та німецькою мовами.

На території парку розташовані кафе і два готелі. «Старовинні алеї парку пам'ятають багатьох своїх відомих гостей – тут колись черпали своє натхнення Тарас Шевченко, Іван Котляревський, Володимир Сосюра, Максим Рильський, Олександр Пушкін...» [15]. Національний дендрологічний парк «Софіївка» в 2007 р. був визнаний одним з семи чудес України.

Не менш романтичним за «Софіївку» є дендропарк «Олександрія» – пам'ятка садово-паркового мистецтва кінця XVIII ст., розташована в м. Біла Церква Київської області. Дендропарк збережено набагато краще, ніж багато інших парків; він є найближчим до Києва, і це робить його ідеальним туристичним напрямком вихідного дня не тільки для гостей України, але й для мешканців столиці. Олександрійський парк – це шедевр ландшафтно-архітектури, створений династією Браницьких.

Цей парк, як і парк у м. Умань, був заснований завдяки коханню, щедрості чоловіка та красі жінки. У 1781 р. граф Франциск Ксаверій Браницький одружився з племінницею князя Григорія Потьомкіна-Таврійського Олександром Енгельгардт. Землі Браницького знахо-

дилися в Київській області, куди польський аристократ привіз свою молоду дружину. Дитячі роки, проведені серед прекрасних парків Царського Села, а також парки європейських столиць надихнули Олександром на створення нового дива в мастку чоловіка.

Наприкінці 80-х рр. XVIII ст. на західній околиці Білої Церкви розпочалося будівництво парку «Олександрія», названого на честь дружини графа Браницького. Автором генерального плану парку, створеного в англійському (ландшафтному) стилі з елементами романтизму і сентименталізму, був французький архітектор-паркобудівник Мюффо. Пізніше в парку працювали архітектори та садівники Ботані, Станге, Бартецький, Вітт, Енс, які втілили в життя проект генерального плану і заклали основу паркових композицій.

На території «Олександрії» знаходилась літня резиденція Браницьких, Царський павільйон (де жили члени царської сім'ї), павільйон Ротонда, Руїни, Китайський місток, колонада Відлуння (якщо з одного її боку сказати щось пошепки, з іншого це буде чути) [9]. Мармурові та бронзові скульптури, чарівні вазы, створені відомими російськими та зарубіжними митцями; мальовничо декоровані великі валуни; штучні земляні пагорби, водограї та водоспади – все було окрасою парку.

До середини XIX ст. «Олександрія» перетворилась на один з найчарівніших пейзажних парків світу. Екзотичні рослини завозили з країн Західної Європи та Північної Америки. Каскади ставків були наповнені чистою джерельною водою. Парк відвідували Г. Р. Державін, О. С. Пушкін, Т. Г. Шевченко, М. П. Бестужев-Рюмін, С. І. Муравйов-Апостол, П. І. Пестель, Я. Ліппоман, Я. Бровінський, який після відвідування парку видав поему «Олександрія». Скасування кріпосного права позбавило родину Браницьких безкоштовної робочої сили, що суттєво сповільнило розвиток парку. Роботи були зведені до догляду за вже існуючими об'єктами.

Парк «Олександрія» в 1922 р. було оголошено заповідником. До 1946 р. він входив до складу сільськогосподарського технікуму (пізніше – інституту). У 1946 р. парк передано до складу Академії наук УРСР, а в 1953 р. – під науково-методичне керівництво Центрального республіканського ботанічного саду Академії наук УРСР. Почалися реставраційні роботи і були відновлені всі основні паркові споруди (за винятком палацу і танцювального павільйону). З'явилися і нові об'єкти, такі, як джерело Лев, Кругла альтанка.

Сьогодні територію парку «Олександрія» прикрашає безліч водоемів, ставків і водоспадів. Для качок і лебедів споруджено пташині будиночки. Величезні дерева охороняють вхід у діброву. Вік найстарішого дуба становить близько 300 років. Олександрійський парк –

це компактний світ гармонії та краси, який дає насолоду своїм чарівним духом та мальовничими ландшафтами.

Розвиток «Софіївки» та «Олександрії» в контексті туризму окреслює не тільки сяючі перспективи, але й нагальні проблеми. Так, «головними проблемами збереження та реконструкції культурної спадщини парку «Олександрія» є недостатнє фінансування, що гальмує і самі роботи з реконструкції, і не дає можливості вдосконалювати належні заходи щодо збереження цих об'єктів; нестача фахівців з мистецтвознавства та садово-паркового мистецтва для проведення досліджень; низький рівень культури відвідувачів, які іноді зводять нанівець проведені дослідницькі та реконструктивні роботи» [14, с. 121].

Як підкреслюють С. Галкін і Л. Калашнікова, сьогодні нагальною потребою є збереження рідкісних рослин у дендропарку «Олександрія» [3; с. 20]. Ще одним актуальним завданням є «формування у людей екологічного світогляду. Для екологічної просвіти останніми роками створено туристичні науково-навчальні програми, найбільш поширеними з яких є екологічні стежки. Метою таких стежок, у тому числі екологічної стежки дендропарку «Олександрія», є виховання екологічної культури та поведінки людини, здатності оцінити наслідки антропогенного впливу на довкілля» [3, с. 16].

Також актуальною проблемою парків «Софіївка» та «Олександрія» є проблема забруднення довкілля – наплив туристів поглибив кризу екосистеми. Останніми роками паркові установи переживають певний занепад через недофінансування своєї діяльності (що взагалі є характерним для сучасної України). Падає купівельна спроможність внутрішніх туристів, здійснює вплив побоювання іноземних туристів щодо терористичних актів, що суттєво зменшує доходи від туристичних послуг: «...спостерігається тенденція щодо зниження кількості відвідувачів, що зумовлено нестабільною ситуацією в державі, анексією Криму, війною на сході країни та зубожінням населення» [7].

Висновки. Дендропарки «Софіївка» та «Олександрія» можна розглядати як частину комплексу Придніпровського туристичного регіону України, який є відкритою системою та знаходиться у постійному розвитку. Цей розвиток повинен базуватися як на ринкових, так і на державних механізмах врегулювання. Попри всі проблеми, які можна розв'язати лише у поєднанні зусиль ринку, держави і громадянського суспільства, парки «Софіївка» та «Олександрія» залишаються унікальними і специфічними туристичними ресурсами, які спроможні викликати живий інтерес у потенційних мандрівників з будь-якого куточка нашої планети.

Список використаних джерел

1. Алешугіна Н. О. (2012). Зарубіжний досвід відродження старовинних садиб як туристичних об'єктів. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Туризм і гостинність в Україні: стан, проблеми, тенденції, перспективи розвитку» Черкаси: Брама-Україна. 640 с. С.11-16.
2. Брилінський Д. О. (2016). Кам'янець-Подільська фортеця як об'єкт туристичних маршрутів України. Збірник матеріалів за результатами IV науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Сталий розвиток України: проблеми і перспективи». Кам'янець-Подільський: Медобори-2006. 230 с. С.118-120.
3. Галкін С. І., Калашнікова Л. В. (2013). Актуальні питання збереження рідкісних рослин у дендропарку «Олександрія» НАН України. Інтродукція рослин, 2, с. 12–17.
4. Гетьман В. І. (2002). Екотуризм у національних природних парках. Туристично-краєзнавчі дослідження. (4) К. С. 308–335
5. Комаровский Е. Ф. (2014). Записки графа Е. Ф. Комаровского. [online] Available at: http://az.lib.ru/k/komarowskij_e_f/text_1843_zapiski_grafa_komarovskogo.shtml [Accessed 29 September 2018].
6. Косенко І. С. Ретроспективний огляд історії заснування, будівництва та утримання «Софіївки». Автохтонні та інтродуковані рослини. - 2013. - Вип. 9. - С. 23-37. - [online] Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/atiru_2013_9_6. [Accessed 28 September 2018].
7. Косенко І. С., Грабовий В. М. (2017). Національний дендрологічний парк «Софіївка» як науково-дослідний інститут НАН України: здобутки і проблеми. Лісове і садово-паркове господарство, 12. [online] Available at: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Lis/article/view/9561/8554> [Accessed 28 September 2018].
8. Кучерявий В. П. (2003). Старовинні парки Львівщини. Старовинні парки та проблеми їх збереження: матеріали II міжнар. наук.-практ. Конференції: м. Біла церква. К.: Фітосоціоцентр. С. 35–37.
9. Маленков Р. (Без дати). Дендропарк «Олександрія». [online] Україна Інкогніта. Available at: <http://ukrainaincognita.com/kyivska-oblast/bilotserkivskiy-raion/bila-tserkva/dendropark-oleksandriya> [Accessed 20 September 2018].
10. Національний дендрологічний парк «Софіївка». (2018). [online] Національна академія наук України. Головний портал. Available at: <https://archive.is/20120805091639/www.nas.gov.ua/orgstructure/shbn/vzb/institutions/udps/Pages/ndpS.aspx> [Accessed 22 September 2018].
11. Підставка Руслан. (2012). Відтворення абрису Старозбарзького замку: історико-географічні та картографічні методи. Історія української географії. (26). С.141-149.
12. Попович С. Ю., Корінко О. М., Клименко Ю. О. (2011). Заповідне паркознавство. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан. 320 с.
13. Родічкін І. (2009) Старовинні маєтки України. К.: Мистецтво. 384 с.
14. Сич М. (2012). До постановки проблеми збереження та реконструкції скульптурної частини парку «Олександрія». Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 7. С. 18–121.

15. Софіївка. (2007). [online] 7 чудес України. Available at: <http://7chudes.in.ua/nominaciyi/sofiyivka/> [Accessed 24 September 2018].
16. Томілович Л. (2011). Історичні садиби віницької області. Чернігів: ВАТ „Редакційно – видавничий комплекс „Деснянська правда”. 2011. 220 с.
17. Фадеева Т. М. (2008). Две Софии и Пушкин. Истоки вдохновения Бахчисарайского фонтана. Симферополь: Бизнес-Информ. 216 с.
18. Alexandria Park near Kiev. (2016). [online] Destinations. Available at: <https://destinations.com.ua/travel/alexandria-park-near-kiev> [Accessed 27 September 2018].
19. Crick M. (1996). Representations of international tourism in the social sciences: Sun, sex, sights, savings, and servility. In: Y. Apostolopoulos, S. Leivadi & A. Yiannakis, eds., The sociology of tourism: Theoretical and empirical investigations. London: Routledge, p. 15-50.
20. Danylova T. V., Salata G. V. (2018). The Ecological Imperative and Human Nature: A New Perspective on Ecological Education. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, 12, p. 17–24.

References

1. Alieshuhina N. O. (2012). Zarubizhnyi dosvid vidrodzhennia starovynnykh sadyb yak turystychnykh ob'ektiv. *Materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Turyzm i hostynnist v Ukraini: stan, problemy, tendentsii, perspektyvy rozvytku”* Cherkasy: Brama-Ukraina. 640 p. p.11-16. (In Ukrainian)
2. Brylinskyi D. O. (2016). Kamianets-Podilskia fortetsia yak ob'ekt turystychnykh marshrutiv Ukrainy. *Zbirnyk materialiv za rezultaty IV naukovo-praktychnoi konferentsii studentiv ta molodykh vchenykh «Stalyi rozvytok Ukrainy: problemy i perspektyvy»*. Kamianets-Podilskiy: Medobory-2006. 230 p. p.118-120. (In Ukrainian)
3. Galkin S. I., Kalashnikova L. V. (2013). Aktualni pytannia zberezhenia rikisnykh roslyn u dendroparku «Oleksandriia» NAN Ukrainy (Current Questions of Conservation of Rare Plant Species in the Dendropark Olexandria). *Introduktsiia roslyn*, 2, p. 12–17. [in Ukrainian].
4. Hetman V. I. (2002). Ekoturizm u natsionalnykh pryrodnykh parkakh. *Turystychno-kraieznavchi doslidzhennia*. (4) K. pp. 308–335. (In Ukrainian)
5. Komarovskij E. F. (2014). Zapiski grafa E. F. Komarovskogo (Notes of Count E. F. Komarovsky). [online] Available at: http://az.lib.ru/k/komarowskij_e_f/text_1843_zapiski_grafa_komarovskogo.shtml [Accessed 29 September 2018]. [in Russian].
6. Kosenko I. S. Retrospektivnij oglyad istoriyi zasnuvannya, budivnictva ta utrimannya «Sofiyivki» / I. S. Kosenko // *Avtohtonni ta introdukovani roslini*. - 2013. - Vip. 9. - S. 23-37. [online] Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/atiru_2013_9_6. [Accessed 28 September 2018]. [in Ukrainian].
7. Kosenko I. S., Grabovyi V. M. (2017). Natsionalnyi dendrolohichniy park «Sofiyivka» yak nauково-doslidnyi instytut NAN Ukrainy: zdobutky i problemy (National Dendrological Park “Sofiyivka” as Research Institute of NAS of Ukraine: Achievements and Problems). *Forestry and Landscape Gardening*, 12. [online] Available at: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Lis/article/view/9561/8554> [Accessed 28 September 2018]. [in Ukrainian].
8. Kucheriavyi V. P. (2003) Starovynni parky Lvivshchyny. *Starovynni parky ta problemy yikh zberezhenia: materialy II mizhnar. nauk.-prakt. Konferentsii: m. Bila tserkva. K.: Fitosotsiotsentr*. pp. 35–37. (In Ukrainian)
9. Malenkov R. (Undated). Dendropark «Oleksandriia». (Dendropark Olexandria). [online] Ukraine Incognita. Available at: <http://ukrainaincognita.com/kyivska-oblast/bilotserkivskiy-raion/bila-tserkva/dendropark-oleksandriya> [Accessed 20 September 2018]. [in Ukrainian].
10. Natsionalnyi dendrolohichniy park «Sofiyivka» (National Dendrology Park “Sofiyivka”). (2018). [online] National Academy of Sciences of Ukraine. The main portal. Available at: <https://archive.is/20120805091639/www.nas.gov.ua/orgstructure/shbn/vzb/institutions/udps/Pages/ndpS.aspx> [Accessed 22 September 2018]. [in Ukrainian].
11. Pidstavka Ruslan. (2012). Vidtvorennia abrysu Starozbarazkoho zamku: istoryko-heohrafichni ta kartohrafichni metody. *Istoriia ukrainskoi heohrafii*. – (26). p.141-149. (In Ukrainian).
12. Popovych S. Yu., Korinko O. M., Klymenko Yu. O. (2011) *Zapovidne parkoznavstvo. Navchalnyi posibnyk*. Ternopil: Navchalna knyha. Bohdan. 320 p. (In Ukrainian).
13. Rodichkin I. (2009). *Starovynni maietky Ukrainy*. K. :Mystetstvo. 384 p. (In Ukrainian).
14. Sych M. (2012). Do postanovky problemy zberezhenia ta rekonstruktsii skulpturnoi chastyny parku «Oleksandriia» (To the problem of preservation and reconstruction of the sculptural part of the park “Olexandria”). *Bulletin of Kharkov State Academy of Design and Arts*, 7, p. 18–121. [in Ukrainian].
15. Sofiyivka. (2007). [online] 7 Wonders of Ukraine. Available at: <http://7chudes.in.ua/nominaciyi/sofiyivka/> [Accessed 24 September 2018]. [in Ukrainian].
16. Tomilovych L. (2011). *Istorychni sadyby vinnytskoi oblasti*. Chernihiv: VAT „Redaktsiino – vydavnychiy kompleks „Desnianska pravda”, 2011. 220 p. (In Ukrainian)
17. Fadeeva T. M. (2008). *Dve Sofii i Pushkin. Istoki vdohnoveniya Bahchisarajskogo Fontana (Two Sophia and Pushkin. The sources of inspiration of Bakhchisaray fountain)*. Simferopol: Business-Inform, 216 p. [in Russian].
18. Alexandria Park near Kiev. (2016). [online] Destinations. Available at: <https://destinations.com.ua/travel/alexandria-park-near-kiev> [Accessed 27 September 2018].
19. Crick M. (1996). Representations of international tourism in the social sciences: Sun, sex, sights, savings, and servility. In: Y. Apostolopoulos, S. Leivadi, A. Yiannakis, eds., The sociology of tourism: Theoretical and empirical investigations. London: Routledge, p. 15-50.
20. Danylova T. V., Salata G. V. (2018). The Ecological Imperative and Human Nature: A New Perspective on Ecological Education. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, 12, p. 17–24.